

Pest megye településeinek versenyképességi térképe

Kis Máté¹ – Goda Pál²

Magyarország, valamint Magyarország régiói keresik helyüket és fejlődési lehetőségeiket a területi versenyben. A Közép-Magyarországi régió az, amely bár egyetlen megyét foglal magában mégis a fővárossal együtt a legdinamikusabban fejlődő terület. Pest megye térszerkezete jelentős gazdasági, társadalmi és környezeti tagoltággal bír. Ezen területi különbségek részben természetföldrajzi adottságokkal magyarázhatóak. Tanulmányunkban arra keressük a választ, hogy a Közép-Magyarországi régió Budapest nélkül milyen területi egyenlőtlenségekkel rendelkezik, valamint, hogy mennyire tekinthetjük homogénnek a megyét. Bebizonyosodni látszik, hogy Magyarország legfejlettebb régiója versenyképesség szempontjából jelentős belső különbségeket mutat.

Kulcsszavak: versenyképesség, területi egyenlőtlenségek, agglomeráció

1. Bevezetés

Nemzetközileg is elfogadott meghatározás alapján a regionális versenyképesség az alábbiak alapján fogalmazhatjuk meg: „a régiók képessége relatíve magas jövedelem és relatíve magas foglalkoztatottsági szint tartós létrehozására, miközben a nemzetközi (globális) versenynek ki vannak téve” (Lengyel 2000). Ebben a meghatározásban nem a területen tartózkodó vállalkozások versenyelőnyeinek biztosítása a cél, sokkal inkább a lakosság helyben tartása, foglalkoztatása a meghatározó faktor.

„A nemzetek versenyképessége azt jelenti, ahogyan a nemzetek létrehoznak és megőriznek egy olyan környezetet, amelyik fenntartja a vállalkozások versenyképességét” (Garelli 2003). Ez egy kiszolgáló funkció, miszerint az országok és régiók csak annyira versenyképesek, amennyire az ott tartózkodó vállalatok, és a területi egységeknek ezért ki kell szolgálniuk a vállalatokat. Ez alacsonyabb területi szinteken is értelmezhető, miszerint egy terület versenyképessége azt jelenti, ahogyan a térség létrehoz és fejleszt egy olyan környezetet, amely fenntartja és javítja az ott tartózkodó vállalkozások versenyképességét. A területi egységek közti verseny fogalmát Chesire (2003) egy olyan folyamatként értelmezi, amely a területi

¹ Kis Máté, PhD hallgató, Szent István Egyetem Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar Enyedi György Regionális Tudományok Doktori Iskola (Gödöllő).

² Goda Pál, PhD, tanársegéd, Szent István Egyetem Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar, Regionális Gazdaságtani és Vidékfejlesztési Intézet (Gödöllő).

egységek között zajlik, és célja a régióban, városban élők jólétének növelése a regionális, helyi gazdaság fejlődésének elősegítésével, amely fejlődést bizonyos csoportok a helyi politikákon keresztül más térségekkel versengve, rivalizálva próbálnak befolyásolni közvetlen vagy gyakran közvetett módon. Mivel a területi versenyképesség eltér a vállalati versenytől, kialakul a régiók közötti együttműködés. A területi versenyképességet továbbá két irányban is értelmezik: Az első szerint a régiókat a nemzetgazdaságokhoz lehet hasonlítani, így a kiválasztott területet egésznek tekintve kell vizsgálni. A másik felfogás szerint a vállalatok versenyéből kell kiindulni, tehát a versenyképességük szintjét előidéző tényezőket és feltételeket kell elemezni (Horváth 2001).

Horváth (2001) a területi versenyképességet tovább gondolkodva egyéb részcélokat fogalmazott meg a jövedelmezőség és a termelékenység növelésén túl. Ilyen célok a mobil, munkahelyteremtő beruházások, a térségben képződő jövedelem növelése, a lakosság odavonzása³, az országos közintézmények odatelepítése, infrastruktúra fejlesztése, stb.

A 2008-2009-es gazdasági válság után megnőtt a komparatív előnyök és a versenyképesség fontossága mind nemzeti, mind regionális szinten (Káposzta et al. 2008; Horská et al. 2012). Az elmúlt években a hét magyar régió közül egyedül a Közép-Magyarországi régió tudott látszólag harmonikusan fejlődni (Lampertné Akócsi–Tóth 2011). Egy ország versenyképességét a régiói határozzák meg (Ritter 2010).

A versenyképességi elemzések döntően országokra, illetve NUTS-2 szint régiókra születtek, NUTS-4 illetve LAU-1 szint területi egységek, kistérségek versenyképességét jóval kevesebben vizsgálták (Lukovics 2008). Lukovics (2008) ennek ellenére számos nemzetközi példát ismertet, amelyek kistérségi vagy települési (többnyire nagyvárosok) területi versenyképességgel foglalkoznak. Ezek a vizsgálatok főként a klasszikus többváltozós statisztikai módszereket alkalmazzák, információsűrítés segítségével tipológiákat alkotnak. LAU 2-es szinten végzett kutatásokra mindössze két esetet ismertet Lukovics (2008) (1. táblázat). A település szintű vizsgálatokra találunk hazai példákat, de Lukovics (2008) merőben kritizálja ezeket. Ennek ellenére szükségesnek éreztük, hogy a legkisebb statisztikailag értelmezhető területi egységen is elvégezzük Pest megye versenyképességi vizsgálatát. A vizsgálat eredményeképpen kirajzolódik Pest megye versenyképességi térképe. A versenyképes települések között relatíve perifériális területek is találhatóak. Feltevésünk szerint a legversenyképesebb régióknak is leszakadó területei, amelyek nem feltétlenül a régióhatárok mentén találhatóak, továbbá ezen perifériális területek csökkentésével a régió gazdasági fejlettsége tovább növelhető.

³ Főleg a képzett, minőségi munkaerő.

1. táblázat Kistérségi és nagyvárosi területi versenyképességi elemzések

Cím és évszám	Publikálta	Területi egység	A vizsgálat célja	Statisztikai módszertan
State of the Cities Report, 2006	Office of the Deputy Prime Minister, London	Nagyvárosi vonzaskörzet	Versenyképességi és teljesítménybeli összehasonlítás	Leíró statisztika
Developing Indicators to Inform Local Economic Development in England, 2002	Wong, C.	Kistérségek	Helyi gazdaságfejlesztési szempontú differenciálás	Többváltozós elemzés, információsűrítés
Constructing an index for regional competitiveness, 2002	Huovari, J. – Kangasharju, A. – Alanen, A.	Kistérségek	Komplex versenyképességi rangsor	Többváltozós elemzés, információsűrítés
The State of the Key Factors, 2004	South West Regional Development Agency	Kistérségek	Iparági helyzetelemzés	Leíró statisztika
Measuring Competitiveness with the Urban Audit Data	Brandmüller, T. – Faluvégi A.	Nagyvárosok	Versenyképességi index	Többváltozós elemzés, információsűrítés

Forrás: Lukovics (2008, 55. o.) alapján a szerzők saját szerkesztése

2. A kutatás során alkalmazott módszerek

2.1. Területi lehatárolás

A Közép-magyarországi régió Budapestet és Pest megyét foglalja magában. Területe 6916km², az ország területének 7,4%-a. A régió Magyarország legsűrűbben lakott területe, az országos átlag négyszerese. Budapestnek köszönhetően az ország gazdasági és pénzügyi központja. A Közép-magyarországi régió 17 kistérségre tagolódik, ebből Pest megyében 16 található, míg Budapest egésze egy további kistérséget alkot. A településszerkezeti jellemzőkből adódóan, a kis lélekszámú vidékeken egyes központokhoz lényegesen több település tartozik. A régió kistérségeinek területe, lakónépessége és településszáma jelentősen eltér egymástól. A legnagyobb kiterjedésű a 15 településből álló Ceglédi kistérség. A legtöbb

település a Ráckevei kistérséghez tartozik. A legnépesebb települések elsősorban a Budapestet körülvevő gyűrűben, továbbá a megye délkeleti területein alakultak ki. A Budaörsi kistérség az egyetlen egy, ahol ötvezer főnél népesebb város található (Érd). A Szobi térségben a 3000 lakosú Szob városa a legnépesebb. A kisméretű települések Szob és Vác térségben fordulnak elő a legjelentősebb számban. E két térségben található az 1000 főnél kisebb népességű községeknek az 58%-a. Aszód térségében a legnagyobb település a 8100 fővel rendelkező Tura (KSH 2012).

Budapest az ország közlekedési hálózatának sugaras felépítésének köszönhetően a régió minden részéből könnyen elérhető. A nagymértékű ingázáson kívül az utakat igénybe veszi továbbá a nemzetközi tranzitforgalom is. A vasúti forgalomban szintén kiemelkedő szerepet játszik a napi ingázást kiszolgáló elővárosi vasúthálózat. A régiót átívelő vasúti rendszer jelentős része villamosított. A nagyobb vasúti csomópontok: Cegléd, Gödöllő, Aszód, Nagykáta és Vác. Szob vasúti, Letkés pedig közúti határátkelőhely.

Gondot okoz a Budapestet övező területek nagymértékű népességkoncentrációja. A főváros gazdaságának az 1960-as években felgyorsult fejlődése nagy számban vonzotta a munkaerőt. A munkavállalók nagy része a környező településeken telepedett le, ami addig nem látott mértékben gyarapította e terület népességét. Az érintett települések ugyanakkor sem megfelelő infrastruktúrával, sem az alapellátást biztosító intézményekkel nem rendelkeztek a tömeges bevándorlás fogadására.

A kutatás célja Pest megye versenyképességének meghatározása, azaz Pest megye településeinek és kistérségeinek relatív pozíciójának meghatározása egymáshoz. Siposhoz (2006) hasonlóan a kutatásnak nem része Budapest, mint település és mint kistérség sem. Budapest árnyékában bármelyik kistérség és település lemaradó mutatókkal rendelkezne, amely torzítaná a vizsgálati célkitűzéseket.

2.2. Alkalmazott módszerek

A kutatás első részében kistérség soros adatok (13 mutató, 2. táblázat) segítségével, három dimenzió⁴ mentén négy főkomponens került kialakításra.⁵ Az indikátorkészlet Lukovics (2008) által megfogalmazott 78 indikátorból álló mutatórendszerből egyéni szelektálás útján került kiválasztásra. A mutatórendszer kiválasztása illetve összegyűjtése után első lépésként feltártuk a statisztikailag kiugró értékeket. A vizsgálat szerint a vitalitási index, az ezer lakosra jutó lakások száma, az ezer lakosra jutó kiskereskedelmi egységek száma, valamint a közüzemi ivóvízvezeték-hálózatba bekapcsolt lakások aránya tartalmazott kiugró értékeket. Ezeket a kiugró értékeket nem zártuk ki a további kutatásokból, alacsony elemszámra hivatkozva.

⁴ Gazdaság, Társadalom, Infrastruktúra.

⁵ Gazdaság, Élhetőség, Kényelem, Vonalas infrastruktúra.

A kialakított főkomponensekből két klaszter került meghatározásra: Versenyképes kistérség (VK), Alkalmazkodó (AK) és Relatív periférikus kistérség (RPK) Pest megyében. A főkomponens elemzésben található korrelációs mátrix számos statisztikailag igazolható erős és közepes lineáris kapcsolatot találtunk a vizsgált mutatók között.

2. táblázat A kistérség soros elemzés indikátorkészlete

Dimenzió	Mutató	Adatgazda	Év
Gazdaság	1000 lakosra jutó adózók száma (fő)	KSH	2009
	Egy adózóra jutó évi személyi jövedelemadó (SZJA) mértéke (Ft)	KSH	2009
	1000 lakosra jutó épített lakások száma	KSH	2009
	Vállalkozói aktivitás (1000 lakosra jutó vállalkozások száma)	KSH	2009
	Regisztrált vállalkozások aránya a szolgáltató szektorban (%)	KSH	2009
Társadalom	Vitalitási index (0-14 éves lakosság száma / 60-x éves lakosság száma)	KSH	2009
	Belföldi vándorlási egyenleg (2000-2009. évi átlaga ezer lakosra)	KSH	2009
	Munkanélküliségi ráta (%)	KSH	2009
	1000 lakosra jutó évi szakorvosi munkaórák száma (óra)	KSH	2009
Infrastruktúra	1000 lakosra jutó kiskereskedelmi egységek száma	KSH	2009
	Kistérségi központ távolsága Budapesttől (percben)	GeoX Kft	2009
	1000 lakosra jutó lakások száma	KSH	2009
	Közüzem ivóvízvezeték-hálózatba bekapcsolt lakások aránya (%)	KSH	2009

Forrás: Szerzők saját szerkesztése (2013)

Ezzel párhuzamosan település soros adatból (20 mutató, 3. táblázat) részindexek kerültek kialakításra. Az indexkészítés a vizsgált mutató relatív pozíciójának meghatározására épít a szóródás terjedelemre történő standardizálással. (Goda 2012; Goda–Tóth 2013).

3. táblázat A település soros elemzés indikátorkészlete

Pillér	Dimenzió	Mutató	Adatgazda	Év
Környezet	Politikai	Szelektív hulladékgyűjtésbe bevont lakások száma / Rendszeres hulladékgyűjtésbe bevont lakások száma	KSH	2010/2010
	Gazdasági	Hasznosított települési szilárd hulladék (újrafeldolgozással, komposztálással és energiahasznosítással, összesen) / Összes elszállított települési szilárd hulladék mennyisége	KSH	2010/2010
	Társadalmi	Rendszeres hulladékgyűjtésbe bevont lakások száma / Lakásállomány	KSH	2010/2010
	Technológiai	Másodlagos közműöllő (Közcsatorna hálózatba bekapcsolt lakások száma / Közüzemi ivóvízvezeték-hálózatba bekapcsolt lakások száma)	KSH	2010/2010
Infrastruktúra	Politikai	Idő szerinti optimalizálás esetén a leggyorsabb út hossza kilométerben autópálya csomópontig	GeoX Kft.	2010
	Gazdasági	Egyébélelmiszer-szaküzletek száma	KSH	2010
	Társadalmi	Szakiskolai, Szakközépiskola, Technikumi, Gimnáziumi végzettségű regisztrált munkanélküliek száma / Állandó népesség száma	KSH	2010/2010
	Technológiai	Közvetlen járatok átlagos menetideje a kistérség központba	Cdata Kft.	2009
Helyi gazdaság	Politikai	Iparüzési adó / Állandó népesség száma	TÁKISZ	2009/2009
	Gazdasági	Regisztrált gazdasági szervezetek száma / Állandó népesség száma	KSH	2010/2010
	Társadalmi	Üzemanyagtöltő állomások száma / A település területe	KSH	2010/2010
	Technológiai	Internet előfizetések száma / Lakásállomány	GKIE.NET	2010/2010
Társadalmi aktivitás	Politikai	Regisztrált nonprofit szervezetek száma (év végén) / Állandó népesség száma	KSH	2010/2010
	Gazdasági	Bölcsődék száma (önkormányzati, üzemi, magán stb.) / 0-14 éves állandó népesség száma	KSH	2009/2009
	Társadalmi	Vándorlási különbözet	KSH	2010
	Technológiai	Közvetlen járatok száma naponta a kistérség központba	KSH	2009
Turizmus - extern kapcsolatok	Politikai	Idegenforg. adó épület és tartózkodás után	KÖH	2010
	Gazdasági	Összes kereskedelmi szálláshely szállásférőhelyeinek száma	KSH	2010
	Társadalmi	Játszóterek, tornapályák, pihenőhelyek száma / Állandó népesség száma	KSH	2009/2009
	Technológiai	Éttermek, büfék száma / Állandó népesség száma	KSH	2010/2010

Forrás: Goda (2012) alapján a szerzők saját szerkesztése

A hús kiválasztott, előzetesen vetített mutatóból részindexeket képeztünk. Az objektív térségi index (OTI) a vizsgált kistérség mutató értékének relatív pozícióját mutatja meg az adott régió belül, ahol a kistérség elhelyezkedik. A relatív pozíciót, úgy határoztuk meg, hogy a vizsgált település egyes mutatójának értékéből kivontuk a megyében lévő település értékek közül a minimumot, majd az így kapott értéket elosztottuk az adott megyében lévő települési értékek maximumának és minimumának a különbségével (R). Ezzel a számítással az OTI dimenziótalanná vált. Az így kapott érték 0 és 1 közé esik. Így az egyes mutatók összehasonlíthatóvá válnak és meghatározható a megyén belüli relatív pozíciójuk. A relatív pozíció mutatja meg az egyes részindex objektív telítettségét.

Akárcsak Obádovics–Kulcsár (2003), valamint Lipták (2009) kutatásaihoz hasonlóan az általunk kialakított módszertan eltér az UNDP és a nemzetközi szakirodalom által használt módszertantól. A minimum és maximum értékeknek nem előre meghatározott nemzetközi szintű értékeket adtunk, hanem egy konkrét területi egységben lévő szélsőértékeket vettük alapul.

Egyes kutatók (Husz 2001; Kristóf 2008; Lipták 2009; Mozsgai 2011 stb.) ezt az eljárást normalizálásnak nevezik, de statisztikailag ezt a számítást sokkal inkább tekinthetjük az adatok szóródás terjedeleme történő standardizálásának. Alapesetben az 1-hez közeli érték egy területegység részindexének magas fejlettségére utal, míg a nulla közeli érték alacsony fejlettséget jelent.⁶

Bizonyos mutatóknál alaptermészetük miatt azt tekintjük jobbnak, ha az értéke alacsony (pl.: munkanélküliségi ráta). Ezért ezeknek a mutatóknak az alap OTI számítás eredményét ki kell vonni egyből. Az így kapott érték összehasonlíthatóvá válik az alapeset értékeivel.⁷

Vannak olyan speciális mutatók, amelyek esetében nem lehet meghatározni egyértelműen, hogy a magas vagy az alacsony érték tekinthető megfelelőnek, ezekben az esetekben egy elméleti optimális értéket kell meghatározni. Korábbi kutatásaink alátámasztják, hogy ezeknél a „speciális” mutatóknál a legelőnyösebb elsőként meghatározni, egy elméleti optimum pontot. Két alapesetet kell

⁶ $OTI_{p_{ij}} = \frac{X_{p_{ij}} - X_{p_{imin}}}{X_{p_{imax}} - X_{p_{imin}}}$ ahol: $OTI_{p_{ij}}$: Az i-edik pillér j-edik objektív térségi részindexe; $X_{p_{ij}}$: Az i-edik pillér j-edik mutató értéke a vizsgált kistérségben; $X_{p_{imax}}$: Az i-edik pillér j-edik mutató értékének minimuma az adott régióban kistérség sorosan; $X_{p_{imin}}$: Az i-edik pillér j-edik mutató értékének maximuma az adott régióban kistérség sorosan.

⁷ $OTI_{p_{ij}} = 1 - \left(\frac{X_{p_{ij}} - X_{p_{imin}}}{X_{p_{imax}} - X_{p_{imin}}} \right)$ ahol: $OTI_{p_{ij}}$: Az i-edik pillér j-edik objektív térségi részindexe; $X_{p_{ij}}$: Az i-edik pillér j-edik mutató értéke a vizsgált kistérségben; $X_{p_{imin}}$: Az i-edik pillér j-edik mutató értékének minimuma az adott régióban kistérség sorosan; $X_{p_{imax}}$: Az i-edik pillér j-edik mutató értékének maximuma az adott régióban kistérség sorosan.

megkülönböztetni: az első eset, amikor a vizsgált mutató az elméleti optimum alatt helyezkedik el, ilyenkor az elméleti optimum lesz az alapképletben alkalmazott maximális érték; a második eset, amikor a vizsgált mutató nagyobb, mint az elméleti optimum, ilyenkor az elméleti optimum lesz az alapképletben alkalmazott minimális érték.⁸ Az egyes részindexek kiszámítását követően meghatározható minden pillér objektív térségi indexe. A pillérek OTI-je az adott pillérhez tartozó mutatókból képzett részindexek számtani átlagaként fejezhető ki, amely az egyes pillérek objektív telítettségét határozzák meg.⁹ Az így előállított részindexeket súlyozás nélkül átlagoltuk, amelyek megadták a települések versenyképességi indexét. A versenyképességi indexeket rangsoroltuk a szóródás terjedelemre történő standardizálás segítségével, ezzel egy újszarmaztatott indexet készítettünk. Ezt követően négy kategóriára osztottuk az Pest megye településeit (Kimagaslóan versenyképes település, Versenyképes település, Alkalmazkodó település, Periférikus település). A négy kategóriát az átlaghoz képest határoztuk meg. A származtatott indexek átlaga (0,4) feletti részét az átlag feletti intervallum középvértékénél (0,7) osztottuk ketté, valamint az átlag alatti részét az átlag alatti intervallum középvértékénél (0,2) osztottuk ketté. A kutatás harmadik lépéseként térben ábrázoltuk a kapott eredményeinket. Összefüggéseket kerestünk a területi elhelyezkedés, valamint az egyes kistérségi/települési kategóriák között. Arra kerestük a választ, hogy ha a mutató rendszert teljes egészében megváltoztatjuk és más ismérvek alapján elemezzük a teret, vajon hasonló területi különbségek mutathatóak ki Pest megyében.

3. Eredmények

A kistérségi vizsgálat alapján megállapítható, hogy a 16 kistérségből összesen 10 kistérség¹⁰ tartozik a Versenyképes kistérségek (VK) közé. A VK-k gyűrűt képeznek Budapest körül egyedüli kivétel a Gyáli kistérség.

A Gyáli kistérség hátrányának valószínűsíthető oka az infrastruktúra, amely nem tudott lépést tartani a Budapestről kiköltöző lakosság tömegével. A Duna jobb

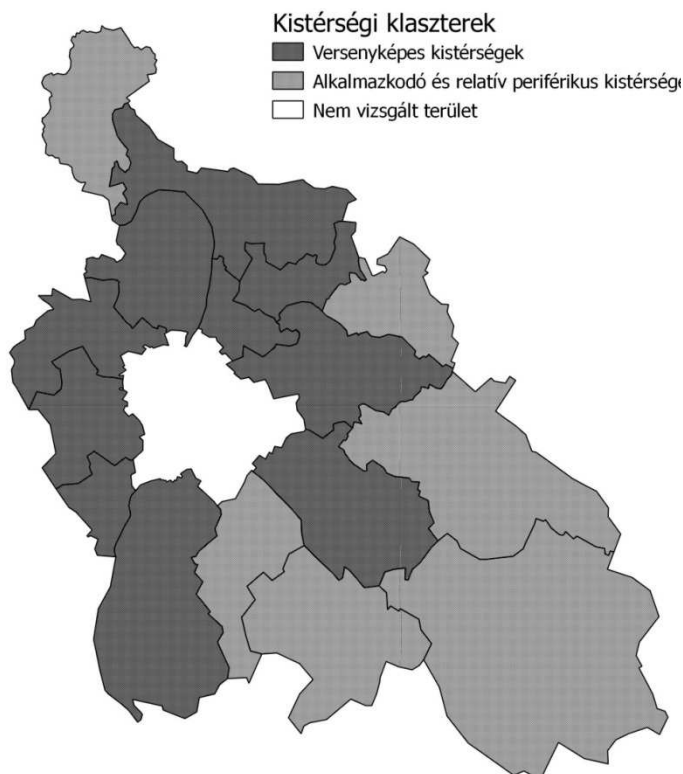
⁸ ha $X_{p_{ij}} < X_{p_{iEO}}$, akkor $OTI_{p_{ij}} = \frac{X_{p_{ij}} - X_{p_{imin}}}{X_{p_{iEO}} - X_{p_{imin}}}$; ha $X_{p_{ij}} > X_{p_{iEO}}$ akkor $OTI_{p_{ij}} = \frac{X_{p_{ij}} - X_{p_{iEO}}}{X_{p_{imax}} - X_{p_{iEO}}}$ ahol:
 $OTI_{p_{ij}}$: Az i-edik pillér j-edik objektív térségi részindexe; $X_{p_{ij}}$: Az i-edik pillér j-edik mutató értéke a vizsgált kistérségben; $X_{p_{imin}}$: Az i-edik pillér j-edik mutató értékének minimuma az adott régióban kistérség sorosan; $X_{p_{imax}}$: Az i-edik pillér j-edik mutató értékének maximuma az adott régióban kistérség sorosan; $X_{p_{iEO}}$: Az i-edik pillér j-edik mutató értékének elméleti optimuma az adott régióban kistérség sorosan.

⁹ $OTI_{p_i} = \frac{\sum_{j=1}^n OTI_{p_{ij}}}{n}$ ahol: OTI_{p_i} : Az i-edik pillér objektív térségi indexe; $\sum_{j=1}^n X_{p_{ij}}$: Az i-edik pillér mutatóinak összege; n: Az i-edik pillérben található mutatók száma.

¹⁰ Gödöllői, Monori, Ráckevei, Váci, Budaörsi, Dunakeszi, Pilisvörösvári, Szentendrei, Veresegyházi, Érdi kistérség.

partján elhelyezkedő kistérségek közül mindegyik a versenyképesebb kategóriába tartozik. A Duna bal partján található¹¹ az ún. Alkalmazkodó és relatív periférikus kistérségek. A 1. ábrán látható, hogy Budapesttől távolodva egy külső agglomerációs gyűrűt alkotnak. A Szobi kistérség természet földrajzi, valamint határmenti elhelyezkedése rendkívül kedvezőtlenek.

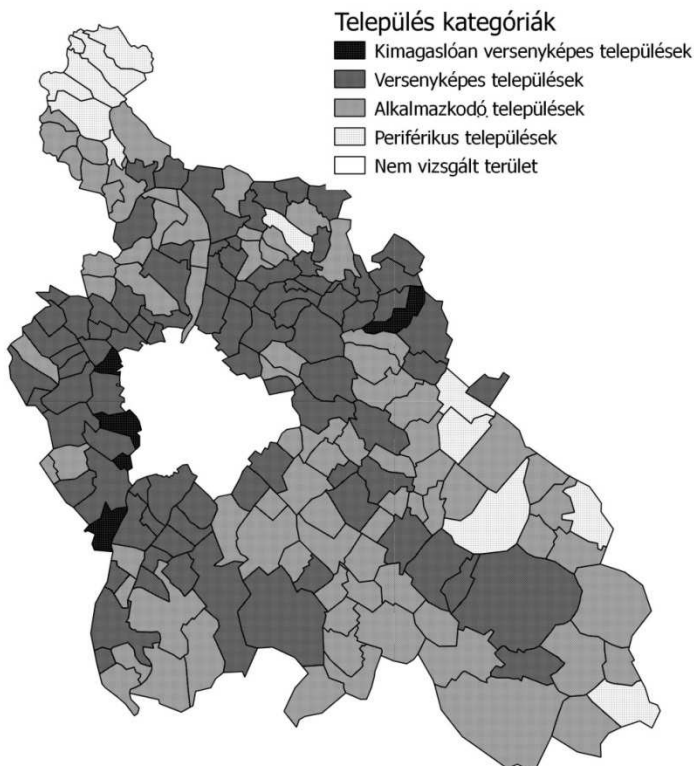
1. ábra Pest megye versenyképességi térképe kistérség sorosan

Forrás: Kis et al. (2013, 304. o.)

¹¹ Aszódi, Ceglédi, Dabasi, Nagykátai, Szobi, Gyáli kistérség.

2. ábra Pest megye versenyképességi térképe település sorosa

Forrás: Kis et al. (2013, 304. o.)

Pest megye 187 településéből 5 település¹² tartozik a Kimagaslóan versenyképes települések (KVT) közé, 89 település¹³ tartozik a Versenyképes települések (VT) közé, 80 település¹⁴ tartozik az Alkalmazkodó települések (AT) közé és 13 település¹⁵ tartozik a Periférikus települések (PT) közé.

¹²Budaörs, Diósd, Galgahévíz, Remeteszőlős, Százhalombatta.

¹³Acsa, Albertirsa, Áporka, Aszód, Bag, Biatorbágy, Budajenő, Budakalász, Budakeszi, Bugyi, Cegléd, Ceglédbercel, Csobánka, Csomád, Csömör, Csörög, Csóvár, Dabas, Délegyháza, Domony, Dunaharaszti, Dunakeszi, Dunavarsány, Érd, Erdőkertes, Fót, Galgagyörk, Gomba, Göd, Gödöllő, Gyál, Halásztelek, Herceghalom, Hévízgyörk, Iklad, Isaszeg, Kakucs, Kartal, Kismaros, Leányfalu, Lórév, Majosháza, Mogoród, Monor, Nagykovácsi, Nagytarcsa, Nyársapát, Órbottyán, Páty, Pécel, Penc, Perbál, Péteri, Pilis, Pilisborosjenő, Piliscsaba, Pilisjászfalu, Pilisszentiván, Pilisvörösvár, Ráckeve, Rád, Solymár, Süllyáp, Szada, Szentendre, Szentlőrincváta, Szigethalom, Szigetszentmiklós, Szigetújfalu, Sződ, Sződliget, Taksony, Tárnok, Telki, Tinnye, Tököl, Törökbálint, Tura, Üröm, Vác, Vácegres, Váckisújfalu, Vecsés, Veresegyház, Verőce, Verseg, Visegrád, Zsámbék, Zsámbok.

¹⁴ Abony, Alsónémedi, Apaj, Bénye, Csemő, Csepvaraszt, Dánszentmiklós, Dány, Dömsöd, Dunabogdány, Ecsér, Farnos, Felsőpakony, Galgamácsa, Gyömrő, Hernád, Inárcs, Ipolydamásd, Ipolytölgyes, Káva, Kerepes, Kiskunlacháza, Kisémedi, Kisoroszi, Kistarcsa, Kocsér, Kóka, Kosd,

A település soros vizsgálat eredményei bár más mutató rendszerrel készültek nagyon hasonló területi képet mutatnak, mint a kistérségi vizsgálat. Kiugróan más érték egyedül az Aszódi kistérségnél figyelhető meg.

A 2. ábrán látható, hogy a kistérségi vizsgálatához hasonlóan többnyire a KVT, valamint a VT kategóriában lévő települések gyűrűként ölelik Budapestet. Hasonlóan a kistérségi vizsgálatához a Dél-Pesttel határos települések nem tartoznak a versenyképes területek közé. Rendkívül kiugró értékekkel rendelkezik Galgahévíz, amely a KVT kategóriába esik. Ennek egyik oka az ott lévő öko falu lehet. A többi KVT település mind a Duna bal partján helyezkedik el. A VT kategóriában lévő Szentlőrincváta bár Pest megyének egy periférikus részén helyezkedik el, mégis relatív jó értékekkel rendelkezik. Ezt köszönheti a jó infrastrukturális elhelyezkedésének, valamint a környezeti dimenziója a Pest megyei viszonylatokban kedvezőek. Pest megye délkeleti részén megfigyelhető 8 településből álló tömörülés¹⁶, amelyek versenyképességüket a Budapest-Kecskemét vasútvonalon közlekedő elővárosi vasútrendszernek köszönhetik. Az agglomeráció ezen a vonalon kedvezően hatott a településekre.

A természet földrajzi adottságok több település csoport esetében hátrányosan befolyásolják a versenyképességet. Az egyik ilyen település csoport a Szentendrei szigeten található.¹⁷ Ezek a települések bár relatíve közel helyezkednek el Budapesthez és a környező települések a VT kategóriában vannak a Duna körbe ölelésének köszönhetően belső perifériaként működnek. Ez egyértelműen az infrastrukturális elérhetőségi nehézségekből adódik. A másik hasonló település csoport¹⁸, amelyet a természeti földrajzi adottságok negatívan befolyásolnak a Pilisben található.

A PT kategóriába tartozó települések közül két csoportot érdemes elkülöníteni. Elsőként a Börzsönyben található település csoportot.¹⁹ Ezek a települések tömbszerűen helyezkednek el. A szlovák-magyar határ, valamint a Börzsöny hegység a településeket periférikussá tette. Ezek a települések mind a

Körösetetlen, Letkés, Maglód, Makád, Márianosztra, Mende, Mikebuda, Monorierdő, Nagykáta, Nagykőrös, Nagymaros, Nyáregyháza, Ócsa, Örkény, Pánd, Pilisszántó, Pilisszentkereszt, Pilisszentlászló, Pócsmegyer, Pomáz, Pusztavacs, Pusztazámor, Püspökhatvan, Sósút, Szigetbecse, Szigetcsep, Szigetmonostor, Szigetszentmárton, Szob, Szokolya, Táborfalva, Tahitótfalu, Tápióbicske, Tápióság, Tápiószecső, Tápiószele, Tápiószőlős, Tatárszentgyörgy, Tök, Törtel, Újhartyán, Újlengyel, Újszilvás, Úri, Üllő, Vácduka, Váchartyán, Vácrátót, Vácszentlászló, Valkó, Vasad, Zebegény.

¹⁵ Bernecebaráti, Jászkarajenő, Kemence, Kóspallag, Nagyborzsöny, Perőcsény, Püspökszilágy, Szentmártonkáta, Tápiógyörgye, Tápiószentmárton, Tésa, Tóalmás, Vámosmikola.

¹⁶ Cegléd, Nyársapát, Ceglédbercel, Albertirsa, Pilis, Monor, Gomba, Péteri

¹⁷ Kisoroszi, Tahitótfalu, Pócsmegyer, Szigetmonostor.

¹⁸ Pomáz, Pilisszántó, Pilisszentkereszt, Pilisszentlászló, Dunabogdány.

¹⁹ Bernecebarát, Kemence, Kóspallag, Nagyborzsöny, Perőcsény, Tésa, Vámosmikola.

Szobi kistérséghez tartoznak. A másik csoportja²⁰ a PT kategóriának szórványban helyezkedik el, mindegyik a Duna bal partján található és gyakoriságuk Budapesttől távolodva növekszik.

Összességében elmondható, hogy vizsgálatunk bizonyította, hogy Pest megyében is felelhetőek a területi egyenlőtlenségek. Nem tekinthetünk Magyarországot legfejlettebb megyéjére, úgy mintha homogén lenne. Mindkét vizsgálatunk bizonyította, hogy Budapesttől távolodva a települések versenyképessége csökken, települési szinten vizsgálódva relatív periférikus területek is lehatárolhatók. Egy település versenyképességét nem csupán egy nagyváros gravitációs zónája határozza meg, hanem a természet földrajzi körülmények is korlátozni tudják települések (település csoportok) fejlődését.

4. Összefoglalás

Tanulmányunk célkitűzése Pest megye területi versenyképességének megalkotása, valamint a térség homogenitásának és heterogenitásának mértékének feltárása. Az alkalmazott módszerek, mutatócsoportok és a vizsgált területi szintek különbözőségének ellenére vizsgálataink hasonló képet mutattak, miszerint a megye heterogén térszerkezettel (területi versenyképességet tekintve) rendelkezik. Felfedezhető, hogy napjainkban is létezik a nyugat - kelet területi dichotómia, amely Pest megye belső térszerkezetére is egyaránt igaz. A versenyképes területek mellett körvonalazódtak a relatív periférikus területek. Az utóbbinak főként természetföldrajzi (Börzsöny, Szentendrei sziget, Pilis, Felső Homokhátság) okai vannak. A vonalas infrastruktúra megléte és a fővároshoz való kapcsolódási képesség merőben meghatározzák a megye településeinek területi versenyképességét. Az eredmények értékelése során további kérdések fogalmazódtak meg, melyek mélyebb kutatásokat igényelnek többek között a természetes- valamint mesterséges vonzaskörzetek összehasonlító elemzése.

Felhasznált irodalom

- Cheshire, P. C. (2003): Territorial Competition: Lessons for (Innovation) Policy. In Bröcker, J. – Dohse, D. – Soltwedel, R. (eds): *Innovation clusters and interregional competition*. Springer, pp. 331-346.
- Garelli, S. (2003): Competitiveness and Nations: the fundamentals. In *IMD Competitiveness Yearbook 2003*. IMD, Lausanne, pp. 702-713.
- Goda P. (2012): Új rendszerszemléletű helyzetfeltárási módszer a vidéki területek fejlesztésében. *Doktori értekezés*, Szent István Egyetem, Gödöllő.
- Goda P. – Tóth T. (2013): Pókháló- entrópia, mint új rendszervizsgálati megközelítés a területi elemzésekben. *Területi Statisztika*, 2, pp. 169-189.

²⁰ Jászkarajenő, Püspökszilágy, Szentmártonkáta, Tápiógyörgye, Tápiószentmárton, Tóalmás.

- Horská, E. – Smutka, L. – Maitah, M. (2012): The impacts of the global economic crisis on selected segments of the world trade in commodities. *Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis*, 7, pp. 101-110.
- Horváth Gy. (2001): A magyar régiók és települések versenyképessége az európai gazdasági térben. *Tér és Társadalom*, 2, pp. 203-231.
- Husz I. (2001): Az emberi fejlődés indexe. *Szociológiai Szemle*, 2, pp. 72-83.
- Káposzta J. – Nagy H. – Villányi L. (2008): *Enlargement processes in the European Union and the sustainability indicators of Bulgaria and Romania. Economics of Sustainable Agriculture I-II. Scientific Book Series.* Szent István University, Gödöllő, pp. 79-103.
- Kis M. – Goda P. – Péter B. (2013): Competitiveness map of the settlements in Pest County. *Review on Agriculture and Rural Development*, 1, pp. 301-306.
- Kristóf T. (2008): *Gazdasági szervezetek fennmaradásának és fizetőképességének előrejelzése. Doktori értekezés,* Budapesti Corvinus Egyetem, Budapest.
- Lampertné Akócsi I. – Tóth T. (2011): Regionális egyenlőtlenségek a visegrádi ország-csoportban. *Gazdaság és társadalom*, 2, pp. 60-73.
- Lengyel I. (2000): A regionális versenyképességről. *Közgazdasági Szemle*, 12, pp. 962-987.
- Lipták K. (2009): *Kistérségi szintű HDI becslés az Észak-magyarországi régióban. Doktoranduszok Fóruma,* Miskolci Egyetem Gazdaságtudományi Kar, 2009. november 5., Miskolc, pp. 49-56.
- Lukovics M. (2008): *Térségek versenyképességének mérése.* JATEPress, Szeged.
- Mozsgai K. (2011): A fenntartható regionális fejlesztések lehetőségei a nemzeti fejlesztési tervek célkitűzéseinek és intézkedéseinek tükrében. *Doktori értekezés,* Szent István Egyetem Környezettudományi Doktori Iskola, Gödöllő.
- Obádovics Cs. – Kulcsár L. (2003): A vidéki népesség humánindexének alakulása Magyarországon. *Területi Statisztika*, 4, pp. 303-322.
- Ritter K. (2010): Socio-economic development and employment crisis in agriculture in Hungary. In Kulcsár L. (szerk.): *Regional aspects of social and economic restructuring in Eastern Europe: The Hungarian Case.* KSH, Budapest, pp. 72-89.
- Sipos Zs. (2006): Kistérségek versenyképessége Pest megyében. In Baranyai G. – Tóth. J. (szerk.): *Földrajzi tanulmányok a Pécsi Doktoriskolából V.* PTE Földrajztudományok Doktori Iskola, Pécs, pp. 114.-129.